

PODARCIS LILFORDI

Sargantana balear / Lagartija balear (cast.)

CATEGORIA D'AMENÇA A LES ILLES BALEARS: **VULNERABLE** [VU D2]

CATEGORIA MUNDIAL: Vulnerable [EN B1ab(iii)+2ab(iii)]

CATEGORIA ESTATAL: En Perill [B1+2bd]

RELLEVÀNCIA DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS: Màxima, és endèmica.

LESPE: De Protecció Especial

Balear: Vegeu LESPE.

Berna: Apèndix II Fauna estrictament protegida

CITES: Apèndix II

Aus: --

Bonn: No inclòs

Barcelona: --

Hàbitats: Annex II Designació ZEC i annex IV Protecció estricta

Pla aprovat: En tràmit d'aprovació el Pla Boscà (2020-2025)

POBLACIÓ I TENDÈNCIA: Endemisme balear, amb gran varietat de subespècies (descrites com a mínim 25), present en 10 illots costaners de Mallorca, 18 de Menorca i en 17 de l'arxipèlag de Cabrera (Pérez-Mellado i Riera, 2002; Berg i Zawadzki, 2013; Zawadzki i Berg, 2015). Fa uns dos mil anys es devia extingir de les illes principals, Mallorca i Menorca, després de la introducció de depredadors pels primers homes (Pérez-Mellado, 2002i). Es coneixen extincions de subespècies o subpoblacions ocorregudes en el segle passat per destrucció dels illots tant a Menorca (*P. l. rodriguezii* per la destrucció de l'illot de ses Rates per millorar la navegació al port de Maó, el 1935) com a Mallorca (illot dels Frares, a la Colònia de Sant Jordi, en la dècada de 1960) (Mayol, 2003). Recentment s'ha establert a la Colònia de Sant Jordi, just on hi havia l'illot dels Frares, la població es manté estable (Mateo *et al.*, 2011a). Hi ha una gran variació en les mides de les diferents subpoblacions, en alguns illots l'espècie gaudeix d'un bon estat de conservació. En destaca l'extraordinària població de la Dragonera, amb elevades densitats i un excel·lent estat de conservació, i també les de l'illa de l'Aire, l'illa del Rei i l'illa d'en Coloma, a Menorca. De fet, les diferents poblacions presents a Menorca van en augment des de 2017 (de Pablo, 2018). En altres illots, l'escassa superfície i/o la baixa altitud situen les petites poblacions en un permanent risc d'extinció

(illot de ses Àguiles, illa des Porros, Binicodrell Petit i l'illot d'en Carbó Petit, a Menorca, i a l'illa de ses Rates, a Cabrera); algunes subespècies pateixen altres problemes, com la presència de rates, la mortalitat dins botelles que arriben de la mar (Addaia Petita, a Menorca; na Pelada, el Toro, les Malgrats, a Mallorca i Esponja a Cabrera) (Unidad de Vida Silvestre, 1984; Pérez-Mellado i Riera, 2002; Pérez-Mellado *et al.*, 2008; Pérez i Pérez-Mellado, 2016; Pérez-Mellado, 2016; Zawadzki i Berg, 2015).

PROBLEMES DE CONSERVACIÓ: La presència de rates o gavines als illots (com a Cabrera Gran, a l'illa d'en Colom i, potser també, al Toro) condiciona la densitat de les sargantanes. En alguns casos, el problema més gran és la pròpia mida de la població: efectius molt reduïts, en petits illots, que són extremament proclius a patir una extinció ràpida davant de qualsevol eventualitat impredecible, com l'arribada d'un depredador (Pérez-Mellado i Riera, 2002). La introducció de depredadors al·lòctons (com gossos i gats domèstics, rates), la presència de bestiar (que afecta la vegetació de la qual s'alimenten), la realització d'obres en illots (com va passar a l'illa de sa Sargantana de Menorca) i la pressió humana (per exemple a l'illa del Rei) (Pérez-Mellado, 2009) són factors que afecten negativament les poblacions de sargantanes. Esporàdiques captures il·legals, tot i que probablement sense conseqüències de conservació, i translocacions entre illots i hibridació, extremament perjudicials per a la identitat genètica de les poblacions microinsulars. Dificultat de gestió per ubicar-se algunes en illots privats. La terrariofilia sembla haver disminuït en els darrers anys (Pérez-Mellado, 2009). Els visitants de la Dragonera deixen residus i donen de menjar a les sargantanes, amb la qual cosa pertorben les seves conductes naturals recerca d'aliment, i també la seva funció pol·linitzadora i dispersadora de llavors de les plantes de l'illa (Pérez i Pérez-Mellado, 2016). També s'ha detectat mortalitat de sargantanes atrapades en botelles i bidons de plàstic que el mar porta fins als illots (Pérez-Mellado, 2009), com a Addaia Petita (Berg i Zawadzki, 2011; Pinya i Viada, 2020). El progressiu augment del nivell del mar, per l'escalfament global, podria deixar submergits petits illots en el futur (com l'illot d'en Carbó Petit, Menorca).

ACTUACIONS DE CONSERVACIÓ DUTES A TERME DES DE 2006: Destaca la desratització de sa Dragonera el 2011, que ha permès incrementar notablement les densitats de la població més important d'aquesta espècie (Pérez i Pérez-Mellado, 2016). S'està tramitant un pla de recuperació multiespècie d'amfibis i rèptils amb accions concretes per a la sargantana balear 2019-2025 (Pla Boscà) (Pinya i Viada, 2020). Diversos estudis sobre l'estat de les poblacions destaquen noves dades per als illots

de Cabrera i altres dades actualitzades de Menorca i Mallorca. La Reserva de la Biosfera de Menorca realitza un seguiment anual de les poblacions des de 2015 (de Pablo, 2018). Alguns estudis genètics, incloses tesis doctorals de la UIB i la Universitat de Salamanca. Estudis al Parc Natural de Dragonera sobre la seva capacitat dispersadora de llavors (IMEDEA) i seguiment de la població després de la desratització. Programa de control de les poblacions de rates, de genetes i de moixos (aquest més irregularment) al Parc Nacional de Cabrera des de la seva declaració el 1992. Campanyes periòdiques de desratització en altres espais protegits. El 2008, inclusió de l'espècie als LIC del cap de ses Salines (ES0000228) i dels Alocs a Fornells (ES0000231).

ACTUACIONS DE CONSERVACIÓ PROPOSADA: Incloure l'espècie als LIC Punta Redona-Arenal d'en Castell (ES5310070; illa d'en Tosqueta, illa Sargantana i illot d'en Ravell), Àrea Marina del Nord de Menorca (ES5310035; illot de sa Nitja) i Àrea Marina del Sud de Ciutadella (ES5310036; illots de Binicodrell). Protegir sota una figura de protecció d'espais naturals la resta d'illots de Menorca no inclosos al Parc Natural de s'Albufera des Grau (Pérez-Mellado, 2016). Mantenir el seguiment anual a Menorca, especialment als illots més petits i vulnerables (Binicodrell, sa Nitja, ses Àguiles, en Carbó, en Carbó Petit); i instaurar un seguiment similar als illots de Mallorca, amb especial atenció a l'illa del Toro. A més, cal controlar efectivament l'accés als illots més exposats a desembarcaments (illa de l'Aire, illa d'en Colom, ses Mones i ses Àguiles a Menorca, i els del sud de Mallorca). Mantenir i coordinar les accions de control de predadors (rates, gats). Confirmar la validesa de la ssp *P. l. carbonerae* i millorar la descripció de les poblacions de ses Mones, illot d'en Mel, illot de ses Àguiles, illot d'en Carbó Petit per determinar a quina subespècie pertanyen. Es recomana aplicar mesures preventives per evitar l'expansió de la sargantana italiana (*P. siculus*), especialment en illes i illots, atesa la seva capacitat colonitzadora, de desplaçament i fins i tot d'hibridació amb *Podarcis* autòctones (Pinya i Carretero, 2011; Carretero i Silva-Rocha, 2015).

PROTECCIÓ DE L'HÀBITAT: Totes les illes i els illots on és present estan protegits com ANEI, a més de LIC i moltes com a parc, excepte l'illa del Rei (que sí és ANEI i Reserva de la Biosfera, però no LIC ni espai protegit). Parc Nacional de Cabrera, Parc Natural de sa Dragonera i Parc Natural de s'Albufera des Grau-Illa d'en Colom.

OBSERVACIONS: Mundialment considerada com En Perill, ja que la seva extensió és de menys de 5.000 km² i la seva àrea d'ocupació és inferior a 500 km², la seva

distribució està extremament fragmentada i hi ha una disminució contínua en l'extensió i la qualitat del seu hàbitat (Pérez-Mellado i Martínez-Solano, 2009). A nivell estatal, està considerada En Perill (Pérez-Mellado, 2002i). En aquesta edició del llibre vermell de les Illes Balears, pel fet de tenir una àrea d'ocupació de menys de 20 km² (és d'uns 18 km²), s'avalua com Vulnerable, amb la categoria D2. No s'han detectat canvis en la seva mida poblacional ni en la seva distribució que motivin un canvi de categoria respecte de l'edició anterior. Si bé totes les seves poblacions estan protegides, es manté en bon estat de conservació i la població més important (la de sa Dragonera) ha millorat significativament la seva densitat des de 2011 gràcies a la desratització i a Menorca la tendència és estable o en ascens.